

นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพ ระดับประถมศึกษา
: การสร้างทฤษฎีฐานราก

INNOVATIVE CHANGE MANAGEMENT IN QUALITY PRIMARY
SCHOOL : GROUNDED THEORY RESEARCH

¹วัชรพร ธนพุทธิวิโรจน์, ²ไชยา ภาวะบุตร และ ³เพ็ญผกา ปัญจนะ

¹Watchariphorn Thnaputthiwiro, ²Chaiya Pawabutra and ³Penpaka Panchana

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ประเทศไทย

Sakornnakorn Ratchabhat University, Thailand

¹w.thanaputthiwiro@gmail.com

Received: November 2, 2024; **Revised:** January 21, 2025; **Accepted:** March 15, 2025

บทคัดย่อ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาลักษณะ และเงื่อนไขของนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา และ 3) เพื่อศึกษาการคงอยู่และผลสืบเนื่องของนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1. ลักษณะนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา มีดังนี้ 1) นวัตกรรมการบริหาร ประกอบด้วย การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและการบริหารแบบร่วมมือ 2) นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนโดยการใช้วิธีการแบบเปิดและการศึกษาชั้นเรียน เงื่อนไขการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา มีดังนี้ 1) เงื่อนไขภายนอก เงื่อนไขด้านนโยบายโรงเรียนคุณภาพของรัฐบาลค่านิยมโรงเรียนคุณภาพของผู้ปกครอง

¹ นักศึกษา, หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

² รองศาสตราจารย์, ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

³ อาจารย์, ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การสนับสนุนจากชุมชนและสังคม และการสนับสนุนจากเครือข่ายนวัตกรรม 2) เงื่อนไขภายใน ได้แก่ โครงสร้างองค์กรของโรงเรียนมีความยืดหยุ่น โรงเรียนมีบรรยากาศเชิงสร้างสรรค์และโรงเรียนมีวัฒนธรรมที่ส่งเสริมนวัตกรรม 2. ปัจจัยการเกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา เกิดจาก 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 2) ภาวะผู้นำครู ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการและภาวะผู้นำให้บริการ และกระบวนการเกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ 1) การเตรียมความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลง 2) การดำเนินการเปลี่ยนแปลง 3) การรักษาการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่อย่างยั่งยืน 3. การคงอยู่ของนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา เนื่องจาก 1) การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพ 2) การสร้างระบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผลสืบเนื่องจากนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา ได้แก่ 1) ผู้เรียนมีคุณภาพ มีผลงานทางวิชาการเป็นเลิศ พฤติกรรมดี มีระเบียบวินัยในตนเอง 2) ผู้บริหารครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความภาคภูมิใจในตนเอง ภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมและภาคภูมิใจในโรงเรียน 3) โรงเรียนได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบด้านนวัตกรรมการศึกษา

คำสำคัญ: นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลง, โรงเรียนประถมศึกษาคุณภาพ, การสร้างทฤษฎีฐานราก

Abstract

In this research, the researcher has set the research objectives as follows: 1) To study the characteristics and conditions of innovative change management in quality primary schools, 2) To study the factors and processes that cause innovative change management in quality primary schools, and 3) To study the persistence and consequences of innovative change management in quality primary schools. The finding were as follows: 1. Characteristics innovative change management in quality schools are as follows: 1) Management innovation, consisting of school-based management and collaborative management. 2) Learning management innovation, consisting of teaching and learning management using open approach methods and lesson study. Conditions for change management in quality elementary schools are as follows: 1) External conditions including government policy conditions and parental values, support from the

community and society and support from innovation networks. 2) Internal conditions, including the flexibility of the school's organizational structure, the school has a creative atmosphere, and the school has a culture that promotes innovation. 2. Factors that lead to innovative change management in quality primary schools are: 1) Leadership of administrators, including ; Innovative leadership, Transformational leadership, and Ethical leadership; 2) Teacher leadership; including Academic leadership and Servant leadership; and the process of innovative change management in quality primary schools consists of 3 stages: 1) Preparation for change, 2) Implementation of change, 3) Sustainability of change. 3 . The sustainability of innovative change management in quality primary schools, due to 1) Quality assurance of education in quality schools 2) Creation of an efficient learning management system. The results from innovation in change management in quality primary schools are: 1) Students are high quality, have excellent academic performance, good behavior, and self-discipline. 2) Executives, teachers, and stakeholders are proud of themselves, proud of their participation, and proud of their school. 3) The school is recognized as a model for educational innovation.

Keywords: Innovative Change Management , Quality Primary Schools, Grounded Theory Research

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาองค์กรไปจนถึงการพัฒนาประเทศและโลกใบนี้ ในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพขึ้นมาในสังคมได้นั้นหนึ่งในปัจจัยสำคัญก็คือ การศึกษา (Education) การให้การศึกษา นอกจากจะทำให้มนุษย์เกิดความรู้และพัฒนาตนเองสู่การเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพแล้ว ยังสามารถพัฒนาสังคมมนุษย์ให้ก้าวไปในทิศทางที่ถูกต้องได้อีกด้วย ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2558 ที่ประชุมมีมติรับรองเป้าหมายการพัฒนาของโลกชุดใหม่เพื่อดำเนินการต่อเนื่องจาก MDGs 2015 โดยใช้ชื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals : SDGs) และได้รวมเป้าหมายบางด้านของ MDGs 2015 ที่ยังไม่บรรลุผลเข้าไว้ด้วย SDGs 2030 จึงเป็น ทิศทางการพัฒนาของโลกในช่วง 15 ปีต่อจากนี้ โดยได้มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาไว้ 17 เป้าหมาย 169 เป้าประสงค์ โดยเป้าหมายที่ 4 เป็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

โดยได้กำหนดเป้าหมาย คือ “สร้างหลักประกันว่าทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมและสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ได้ให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างมีคุณภาพ โดยกล่าวไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย แสดงให้เห็นว่าการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นเครื่องมือสำคัญของประเทศไทยในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนไทยให้มีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายให้คนไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, 1)

จากการคาดหวังให้การศึกษาที่มีคุณภาพเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทย คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา จึงได้ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากรายงานผลการ พิจารณาเรื่องการปฏิรูปการศึกษา ได้กำหนดประเด็นปฏิรูปหลักไว้ 3 ประเด็น ประกอบด้วย การแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายการศึกษา กระจายอำนาจและความเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษา และการพัฒนาครูทั้งระบบ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคนไทย ให้มีความรู้ มีคุณธรรม มีทักษะในการดำรงชีวิต สามารถเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศไทยโดยตรงในทุกมิติที่จะส่งผลถึงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงความสุขมวลรวมของพลเมืองไทย และพลเมืองโลก อย่างไรก็ตามแม้กระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษามาตั้งแต่ ปีการศึกษา 2539 เป็นต้นมา โดยกำหนดขอบข่ายของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน ทางการศึกษา และเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ให้เบาบางหรือหมดไปรวมทั้งพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น แต่จากการศึกษาการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาตลอดระยะเวลาเกือบสองทศวรรษ แต่ก็ยังพบประเด็นปัญหาที่สำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา คือ ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยังขาดประสิทธิภาพและปัญหาความด้อยโอกาสของผู้เรียน (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา, 2559, 1-2)

นอกจากปัญหาการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นแล้ว จากรายงานการวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ (ทีดีอาร์ไอ) ยังระบุว่า ระบบการศึกษาในปัจจุบัน ไม่เอื้อต่อการสร้างความรับผิดชอบ (Accountability) หลักสูตรและตำราเรียนของไทยยังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 และขาดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรในองค์กรการศึกษา นอกจากนี้ปัญหานี้

การสร้างคุณภาพให้การจัดการศึกษา ยังเกิดจากนโยบายที่ไร้ทิศทาง ซึ่งอาจทำให้สถานศึกษาไขว้เขวไปจากคุณภาพการศึกษา จากปัญหาที่พบดังกล่าว เป็นปัญหาด้านการบริหารสถานศึกษาทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาการศึกษาต้องอาศัยการบริหารเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา เพราะการมีโรงเรียนที่มีคุณภาพจะช่วยลดและขจัดปัญหาวิกฤตทางการศึกษาให้เบาบางลง พัฒนาการศึกษไทยให้มีคุณภาพและมีความเสมอภาค ในท่ามกลางภาวะวิกฤตทางการศึกษาดังกล่าวมาข้างต้น ยังคงมีโรงเรียนที่สามารถที่จะจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ มีมาตรฐาน มีผลงานที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคมได้อย่างแท้จริงอยู่ ซึ่งสามารถบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นโรงเรียนที่ใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อนคุณภาพองค์กรอย่างเป็นที่ประจักษ์ (สมบัติ นามบุรี, 2562)

โครงการโรงเรียนคุณภาพเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งหวังให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพและปลอดภัย โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่ได้ดำเนินการโดยพัฒนาต่อยอดจากโครงการเดิมคือโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล โรงเรียนคุณภาพของชุมชน โรงเรียนมัธยมดีสี่มุมเมือง และโรงเรียนที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ (Stand Alone) โดยโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา คือโรงเรียนประถมศึกษา หรือโรงเรียนขยายโอกาส โดยมีสภาพภูมิศาสตร์ที่มีความพร้อมและเหมาะสม มีโรงเรียนเครือข่ายโดยรอบ สามารถน่านักเรียนมาเรียนรวม เพื่อยกระดับคุณภาพให้เกิดความมั่นใจต่อชุมชนและผู้ปกครอง เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน (กมล รอดคล้าย, 2565, 12)

โรงเรียนประถมศึกษาคุณภาพ (นามสมมุติ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เป็นโรงเรียนที่ได้นำนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียน โดยเดิมเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียน 24 คน มีหมู่บ้านในเขตบริการหมู่บ้านเดียว เปิดทำการสอนวันขึ้น มีครูจำนวน 3 คน ในปี พ.ศ. 2536 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา ศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ในขณะนั้น มีนโยบายจะยุบโรงเรียนตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ครูใหญ่และคุณครูในโรงเรียนจึงช่วยกันคิดพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับจนประสบผลสำเร็จ ทำให้โรงเรียนแห่งนี้ทำให้มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปี พ.ศ.2541 มีนักเรียนเพิ่มขึ้น เป็นจำนวน 90 คน เป็นโรงเรียนต้นแบบที่มีผู้เข้ามาศึกษาดูงาน และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรภายนอกสร้างอาคารเรียนเพิ่มให้ 1 หลัง เนื่องจากห้องเรียนไม่พอที่จะรองรับนักเรียนที่มาจากนอกเขตบริการของโรงเรียน ต่อมาโรงเรียนได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการพัฒนาการคิดขั้นสูงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรม “การศึกษาขั้นเรียน” (Lesson

Study) และ “วิธีการแบบเปิด” (Open Approach) ทำให้โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนด้วยนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิดครบทุกชั้นเรียน ปัจจุบันประถมศึกษาคุณภาพ (นามสมมุติ) เป็นโรงเรียนขนาดกลาง เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนห้องเรียน 16 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 449 คน คน พลิกบทบาทจากโรงเรียนที่กำลังจะถูกยุบรวม กลายเป็น “โรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา (โรงเรียนหลัก)” ตามนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะมีการนำนักเรียนจากโรงเรียนขนาดเล็กต่างๆ โดยรอบโรงเรียนคุณภาพ ให้มาเรียนรวม ณ โรงเรียนแห่งนี้

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับมุมมองของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาจากผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์ เงื่อนไขการเป็นสถานศึกษาคุณภาพ กระบวนการการเกิด และการดำรงอยู่ของการเป็นองค์กรคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาคุณภาพ โดยอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) การศึกษาทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Study) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในเชิงทฤษฎีที่จะเป็นประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาทฤษฎีฐานรากที่จะสามารถนำไปเป็นฐานคิดเพื่อประยุกต์ใช้ในการบริหารศึกษาอื่นได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะและเงื่อนไขของนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา
3. เพื่อศึกษาการคงอยู่และผลสืบเนื่องของนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา : การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ข้าราชการบำนาญ จำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน 20 คน นักศึกษาฝึกสอน จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศน์ จำนวน 1 คน นักเรียน จำนวน 5 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 4 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 3 คน และคนขับรถผู้รับส่งนักเรียน จำนวน 1 คน ในโรงเรียนคุณภาพ(นามสมมุติ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รวมจำนวน 40 คน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ข้าราชการบำนาญ จำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน 20 คน นักศึกษาฝึกสอน จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศน์ จำนวน 1 คน นักเรียน จำนวน 5 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 4 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 3 คน และคนขับรถผู้รับส่งนักเรียน จำนวน 1 คน รวมจำนวน 40 คน ในโรงเรียนคุณภาพ(นามสมมุติ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รวมจำนวน 40 คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) ร่วมกับการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโบลบอล (Snowball Sampling) เริ่มต้นจากการเข้าถึงปรากฏการณ์ด้วยการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้มีส่วนร่วมในปรากฏการณ์นั้น โดยทำการสัมภาษณ์ไปพร้อมกับการสังเกตปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องด้วย และเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ระดับลึกรายถัดไปจนกระทั่งเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแล้วไม่พบข้อมูลใหม่เพิ่มเติมถึงจุดอิ่มตัวของข้อมูล (Theoretical Saturation)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย โดยมุ่งศึกษาถึงปรากฏการณ์นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาโดยต้องการศึกษาถึง 1) ลักษณะของนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์ 2) เงื่อนไขและกระบวนการเกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา 4) การคงอยู่และผลสืบเนื่องของนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม 2) แบบบันทึกภาคสนาม 3) แบบบันทึกความจำ 4) แบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกต และ 5) แบบวิเคราะห์เอกสาร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับ นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา : การสร้างทฤษฎีฐานราก สรุป วิเคราะห์แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา : การสร้างทฤษฎีฐานรากครั้งนี้สรุปตามคำถามการวิจัย ได้ผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา จากการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน การวิเคราะห์แบบสังเกต แบบบันทึกการสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม พบว่ามีลักษณะ ดังนี้

1.1 นวัตกรรมการบริหาร ประกอบด้วย การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและการบริหารแบบร่วมมือ

1.2 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนโดยการใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) และการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study)

2. เงื่อนไขการเกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน การวิเคราะห์แบบสังเกต แบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม พบว่ามีเงื่อนไขและกระบวนการเกิด ดังนี้

2.1 เงื่อนไขการเกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา

2.1.1 เงื่อนไขภายนอก ได้แก่ นโยบายโรงเรียนคุณภาพของรัฐบาล ค่านิยมโรงเรียนคุณภาพของผู้ปกครอง การสนับสนุนจากชุมชนและสังคม และการสนับสนุนจากเครือข่ายนวัตกรรม

2.1.2 เงื่อนไขภายใน ได้แก่ โครงสร้างองค์กรของโรงเรียนมีความยืดหยุ่น โรงเรียนมีบรรยากาศเชิงสร้างสรรค์ และโรงเรียนมีวัฒนธรรมที่ส่งเสริมนวัตกรรม

3. ปัจจัยและกระบวนการเกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา พบว่ามีปัจจัยจากภาวะผู้นำผู้บริหารและภาวะผู้นำครู ดังนี้

3.1. ภาวะผู้นำผู้บริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

3.2 ภาวะผู้นำครู ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงวิชาการและภาวะผู้นำให้บริการ มีกระบวนการเกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย การรับรู้ ศรัทธา ศึกษาวิธีและมีความสามารถ

ระยะที่ 2 การดำเนินการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย การวางแผนการเปลี่ยนแปลง นำแผนการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิบัติ และติดตามประเมินผลการเปลี่ยนแปลง

ระยะที่ 3 การรักษาการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นอิสระ การเสริมแรงเชิงบวก และการขยายผลนวัตกรรม

4. การคงอยู่และผลสืบเนื่องของนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา พบว่า นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษาคงอยู่ได้ เนื่องจาก

4.1 การประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

4.2 การสร้างระบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ผลสืบเนื่องจากนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ผู้เรียนมีคุณภาพ มีผลงานทางวิชาการเป็นเลิศ พฤติกรรมดี มีระเบียบวินัยในตนเอง ผู้บริหารครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความภาคภูมิใจในตนเอง ภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมและภาคภูมิใจในโรงเรียน และโรงเรียนได้รับการยอมรับให้เป็นต้นแบบด้านนวัตกรรมการศึกษา

อภิปรายผล

การวิจัยนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา : การสร้างทฤษฎีฐานราก มีประเด็นที่สำคัญสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 นวัตกรรมการบริหาร ประกอบด้วย การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและการบริหารแบบร่วมมือ สอดคล้องกับบุญธรรม อ้วนกลยา (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พบว่า กลยุทธ์การบริหารงานประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผลคือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

1.2 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนโดยการใช้วิธีการแบบเปิด (Open Approach) และนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) ซึ่งเป็นนวัตกรรมการสอนที่ให้ความสำคัญกับชั้นเรียนและผู้เรียนมากที่สุด สอดคล้องกับทิวต์ลีย์ ศรีดำรง (2556, 6) ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ : การศึกษาทฤษฎีฐานราก พบว่า ลักษณะหนึ่งของโรงเรียนคุณภาพคือจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. เงื่อนไขการเกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา พบว่า นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา มีเงื่อนไข 2 ประเภท คือ

2.1 เงื่อนไขภายนอก ได้แก่ นโยบายโรงเรียนคุณภาพของรัฐบาล ค่านิยม โรงเรียนคุณภาพของผู้ปกครอง การสนับสนุนจากชุมชนและสังคม และการสนับสนุนจากเครือข่ายนวัตกรรม สอดคล้องกับปฐมเกียรติ ไชยคำ (2554, 1-9) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ทฤษฎีฐานรากของโรงเรียนผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน พบว่า การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอย่างมีคุณภาพเกิดจากปัจจัยภายนอก คือ นโยบายของรัฐบาล และกลยุทธ์ขององค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 เงื่อนไขภายใน ได้แก่ โครงสร้างองค์กรของโรงเรียนมีความยืดหยุ่น โรงเรียนมีบรรยากาศเชิงสร้างสรรค์ และโรงเรียนมีวัฒนธรรมที่ส่งเสริมนวัตกรรม สอดคล้องกับทงนศักดิ์ โพธิ์เกตุ (2564, 48-49) ที่ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาสู่โรงเรียนคุณภาพของโรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 พบว่า เงื่อนไขความสำเร็จของโรงเรียน คือ โรงเรียนควรใช้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้บริหารและครูควรสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในรูปแบบต่างๆ

3. ปัจจัยและกระบวนการเกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา พบว่า นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา มีปัจจัยจากภาวะผู้นำผู้บริหารและภาวะผู้นำครู ดังนี้ ภาวะผู้นำผู้บริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ภาวะผู้นำครู ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงวิชาการและภาวะผู้นำให้บริการ สอดคล้องกับชำนาญ คำปัญญาสินทัย (2559) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในฝัน : พหุกรณีศึกษา ซึ่งพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในฝันต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ต่อผู้ตาม สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นทางปัญญา และคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลในการพัฒนาศักยภาพของแต่ละ และสอดคล้องกับกัณฑ์พัฒน์ มณฑา (2562) ที่ได้

ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารและครูควรเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม

กระบวนการเกิดนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับ ประถมศึกษา ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลง

ระยะที่ 2 การดำเนินการเปลี่ยนแปลง

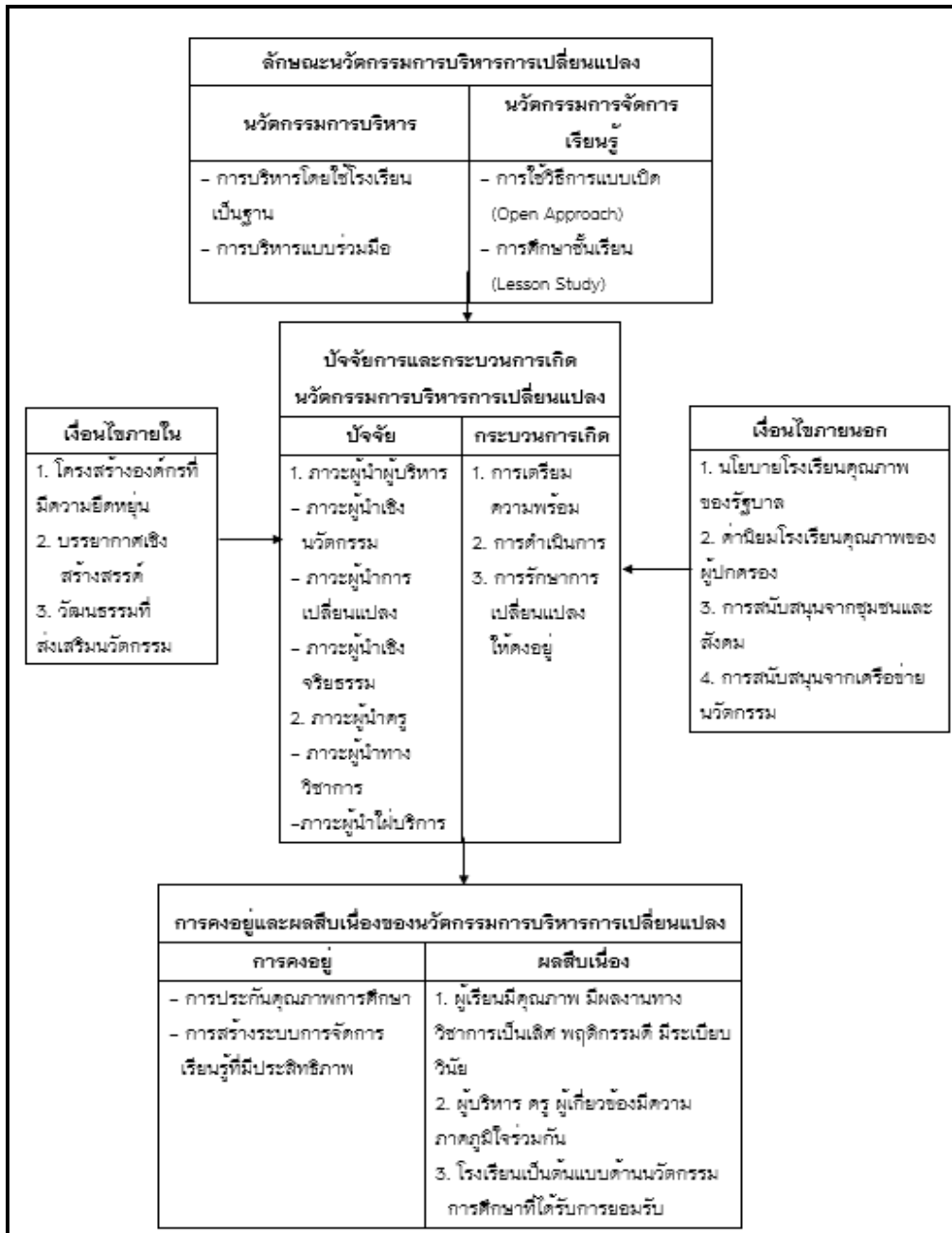
ระยะที่ 3 การรักษาการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นอิสระ การเสริมแรงเชิงบวก และการขยายผลนวัตกรรม สอดคล้องกับทง ศักดิ์ โพธิ์เกตุ (2564, 48-49) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาสู่โรงเรียนคุณภาพของ โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 พบว่า กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาสู่โรงเรียนคุณภาพมี ขั้นตอน ดังนี้ 1. ขั้นเตรียมการและสร้างความเข้าใจ 2. ขั้นตรวจสอบสถานภาพโรงเรียน 3.ขั้นกำหนดเป้าหมายการพัฒนา 4.ขั้นกำหนดแผนการ ยกระดับ 5 ขั้นดำเนินการยกระดับสู่ความเป็นโรงเรียนคุณภาพ

4.การคงอยู่และผลสืบเนื่องของนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน คุณภาพระดับประถมศึกษา พบว่า นวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับ ประถมศึกษาคงอยู่ได้ เนื่องจากการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การสร้างระบบการ จัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบุญธรรม อ้วนกลยา (2563) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การ บริหารงานการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กที่มี ประสิทธิภาพมีกลยุทธ์ในการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการนำผลการประเมินมา ปรับปรุงแก้ไขพัฒนางาน มีการพัฒนาครูและบุคลากรและการจัดการระบบสารสนเทศที่มี ประสิทธิภาพ

ผลสืบเนื่องจากนวัตกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ผู้เรียนมีคุณภาพ มีผลงาน ทางวิชาการเป็นเลิศ พฤติกรรมดี มีระเบียบวินัยในตนเอง ผู้บริหารครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความ ภาคภูมิใจในตนเอง ภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมและภาคภูมิใจในโรงเรียน และโรงเรียนได้รับการ ยอมรับให้เป็นต้นแบบด้านนวัตกรรมการศึกษา สอดคล้องกับทิวดี ศรีดำรง (2556, 6) ได้ศึกษา เรื่องการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ : การศึกษาทฤษฎีฐานราก พบว่า ผล สืบเนื่องจากการเป็นโรงเรียนคุณภาพคือ นักเรียนได้รับการพัฒนาบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน ครู และบุคลากรมีความผูกพันกับโรงเรียน และเป็นแหล่งศึกษาดูงาน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลการศึกษาวัตรกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนคุณภาพระดับประถมศึกษา ดังได้เสนอโมเดลต้นจากการศึกษามาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น มีที่มา มีลักษณะ โครงสร้างและมีแบบแผน สามารถอธิบายด้วยส่วนประกอบที่เชื่อมโยงกัน โดยข้อสรุปเชิงทฤษฎี มีดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- กมล รอดคล้าย. (2565). *โรงเรียนคุณภาพ : รูปแบบและทิศทางการพัฒนา*. กรุงเทพฯ :พิมพ์ไทย.
- กันตพัฒน์ มณฑา. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- ชำนาญ คำปัญญาสินทัย. (2559). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในฝัน : พหุกรณีศึกษา*. วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต, 17(1), 43-52.
- ทองศักดิ์ โพธิ์เกตุ. (2564). *รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาโรงเรียนสู่คุณภาพของโรงเรียนบ้านดอนแยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4*.วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(1),34-51.
- ทิวดี ศรีดำรง. (2554). *การบริหารโรงเรียนสู่การเป็นองค์กรคุณภาพ:การสร้างทฤษฎีฐานราก*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. อุตรธานี:มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- บุญธรรม อ้วนกลยา. (2562). *กลยุทธ์การบริหารงานการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*.วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น,15(1),25-35.
- ปฐมเกียรติ ไชยคำ. (2554). *ทฤษฎีฐานรากของโรงเรียนผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน*.วิทยานิพนธ์ ปร.ด.,นครราชสีมา:มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. (2559). *รายงานการประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ครั้งที่ 23/2559 เรื่อง การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก*.16 พฤษภาคม พ.ศ.2559. กรุงเทพฯ :สำนักรายงานการประชุมและตัวเลข สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). *นวัตกรรมและการบริหารจัดการ*. วารสารวิจัยวิชาการ, 2(2), 121-134.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

